

gesprekspartner te zijn. Dan kon hij kinderlijk blij zijn, met een ongeremde geestdrift spreken over de dingen, die zijn intense belangstelling hadden. De laatste jaren was dat vooral de archaeologie, toen hij in 1966 aan de Rijksuniversiteit te Leiden de studie in de prehistorische archaeologie was gaan volgen. Zijn vondsten – tijdens vacaties gretig verzameld – koesterde hij en wie naar hem wilde luisteren kon ervaren, dat er een wereld van menselijke historie openging, zo goed als een wereld van verbeelding in de geest van een schrijver. Want schrijver was Wagener wel in de eerste plaats: een auteur, die zijn levenspatroon in literaire beelden wilde vangen. En als zodanig een mens, die de strijd aan dorst tussen droom en daad, verbeelding en werkelijkheid. Als criticus mat hij hetgeen hem ter beoordeling kwam, subjectief maar met normen, die een objectieve benadering allerminst uitsloten. Hetgeen hij als criticus heeft verricht en kennelijk nagestreefd, was het verslag van een ontmoeting van de lezer, de toeschouwer met een kunstwerk. Dan kristalliseerde zich uit die hoogst subjectieve beschouwijngwijze voor de lezer een oordeel, dat inzicht gaf over het besprokene, zowel als over de bespreker. Op die wijze ontstond er een vorm van kritiek, die Thomas Mann eens creatieve kritiek heeft genoemd naar aanleiding van de critische arbeid van een andere Nederlander: Menno ter Braak. Niet, dat er enige overeenkomst zou zijn tussen Ter Braak en Wagener, al zou men hen beiden een cerebrale aanpak kunnen toeschrijven, evenals een schuchterheid, een teruggetrokkenheid in de dagelijkse omgang. Evenzeer een strijdbaarheid, die beider waakzaamheid meebracht. Die militante waakzaamheid zal Wagener zeker te stade zijn gekomen bij zijn functie in de Rotterdamse Kunststichting waar hij vele jaren lid van is geweest.

Als literator, als romancier, heeft Wagener zijn werk afgeleverd, zonder zich van de wijs te laten brengen door meningen, die zijn werkstukken in de literaire kritiek of daarbuiten opriepen. Die meningen waren geruchtmakend genoeg, controversieel, zoals dat past in ons land wanneer gebaande wegen brutaal worden verlaten. Want Wagener brak met het realisme van de knusse Hollandse werkelijkheid. Hij brak direct door naar de wereld, naar de bedreiging, die in het Verre Oosten verontrusting wekte. Toen hij in 1933 debuteerde met zijn omvangrijke roman *Sjanghai* hoefde de term 'veelbelovend' niet te vallen. Er lag een werkstuk klaar, dat in